

Л.О.Савченко, к. пед. н.,
доцент,
К.Ю.Савченко, студентка,
Криворізький ДПУ

ІМІТАЦІЙНО - ІГРОВЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ

У статті розглядаються проблеми ігрового навчання студентів з метою розвитку комунікативних умінь на заняттях з іноземної мови.

В статье рассмотрены проблемы игрового обучения студентов с целью развития коммуникативных умений на занятиях по иностранному языку.

In article problems of game training of students are considered with the purpose of development of communicative skills on occupations on foreign language.

У зв'язку з докорінними перетвореннями, що відбуваються в сучасному суспільстві, не тільки зростає роль освіти, але й змінюються її функції, які полягають у перенесенні акцентів із системи знань на особистість студента розвиток його духовних і моральних здібностей. Це потребує створення умов для саморозвитку, самореалізації особистості, останнє неможливе без формування культури спілкування студентів та розвитку їх комунікативних умінь.

Разом з перспективами вільного розвитку Української держави відкрилися широкі можливості для розвитку освіти, науки, культури та інтеграції їх у світовий інтелектуальний простір. Важлива роль належить у цьому процесі вищій школі, що покликана формувати нову людину-громадянина України, який братиме активну участь у національному відродженні усіх сфер життя українського суспільства, у розбудові незалежної держави. Все це стає неможливим без комунікації, тому в концепції національного виховання серед виховних завдань навчальних закладів зазначається, що слід дбати про розвиток комунікативних здібностей та становлення соціально зрілої особистості.

Підґрунтям комунікативних здібностей є комунікативні уміння. Під комунікативними уміннями ми розуміємо риси особистості, необхідні для здійснення контактів, спілкування, обміну інформацією з іншими людьми.

Ефективним засобом формування комунікативних умінь є діалогічні технології навчання. Тому сучасний розвиток педагогічної науки характеризується зростаючим інтересом до проблеми

формування комунікативних умінь студентів засобами діалогічних технологій навчання.

Проблема ефективності спілкування набула за останній час великого значення. Бона інтенсивно досліджується в працях багатьох науковців (О.О.Леонтьєв, Б.Ф.Ломов, І.А.Зимня, Є.І.Пасов, І.В.Рахманов, О.В.Мудрик, Є.О.Маслико, Є.П.Шубін, В.Л.Скалкін, Р.П.Мільруд, Л.О.Никонова та ін.).

Вивчення іноземної мови в сучасних освітніх закладах носить практичний характер. Викладання її повинне забезпечувати єдність навчання й виховання учнів, стійке оволодіння основ іноземної мови, вміння застосовувати набуті знання в мовленнєвій діяльності. Англійська мова має можливості формувати у студентів уміння спілкуватися (комунікативні уміння), які необхідні людині як члену суспільства, члену колективу. Вивченням цього питання займалися такі вчені: І.А.Зязюн, І.П.Іванов, Л.В.Кондрашова, Т.І.Левченко, Т.К.Мухіна. Синтетичних праць, що були б спеціально присвячені дослідженню проблеми формування комунікативних умінь студентів засобом діалогічних технологій навчання на заняттях іноземної мови ми не зустрічали.

Поняття “комунікативні уміння” складне і багатопланове, тому й розглядати його зміст слід, враховуючи сутність такого поняття як “комунікативність”, так і тлумачення поняття “уміння”, оскільки комунікативність – це якісна характеристика особистості, а розвиток потребує діяльнісного підходу.

Звертаючись до словників, знаходимо такі визначення: уміння – це “здобута на основі досвіду, знання, здатність належно робити що-небудь” [2, с.95].

У психологічному словнику подається таке визначення: “уміння – це засвоєний суб'єктом спосіб виконання дій, що забезпечується сукупністю здобутих знань і навичок” [4, с.238].

Комунікативність розглядається і в тлумачному, і в педагогічному словниках, як якість особистості. У тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В.Т.Бусел знаходимо таке визначення: “комунікативність – це здатність до спілкування, контактів; зв'язок, спілкування, контакти між ким-, чим-небудь; комунікабельність” [1, с.446].

В “Українському педагогічному словнику” поняття “комунікативність” визначено так: “риса особистості, здатність її до спілкування з іншими людьми, товариськість” [1, с.174].

У педагогічній енциклопедії знаходимо таке визначення:

“Уміння – це можливість ефективно виконувати дію /діяльність/ відповідно цілям і умовам, в яких доводиться діяти”. Академік С.У.Гончаренко схиляється до думки, що “уміння – це здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок. Вивчення кожного навчального предмета, виконання вправ і самостійних робіт виробляє в учнів уміння застосовувати знання” [4, с.338].

Н.П.Волкова розглядає уміння, як основну категорію дидактики, як здатність свідомо діяти на основі засвоєних знань. Уміння передбачають використання набутих знань. Формування їх є складним процесом аналітично-синтетичної діяльності і проходить кілька стадій: усвідомлення, оволодіння та реалізації.

Як бачимо, різні науковці майже однаково схиляються до думки, що уміння – це здатність успішно діяти в будь-якій ситуації, спираючись на вже засвоєні знання; придбані людиною уміння не тільки визначають якість її діяльності, а й збагачують її досвід. Знання та уміння – це дві невід’ємні та функціонально взаємно пов’язані частини будь-якої цілеспрямованої дії. Якість уміння визначається характером та змістом знань. Аналіз науково-методичної літератури дав можливість виявити, що різні автори трактують поняття “комунікативність” та “комунікативні уміння” по-різному.

Так, ми помітили, що в багатьох джерелах термін “комунікація” повністю ототожнюється з терміном “спілкування” і визначається як одна з форм взаємодії людей в процесі їх діяльності. Але існує й інша думка щодо розуміння співвідношення між поняттям “комунікація” та “спілкування”. Наприклад, В.В.Богословський стверджує, що “комунікація – це ширше поняття, це зв’язок, взаємодія двох систем, під час якої від однієї системи до іншої передається сигнал, який несе інформацію. Тоді як спілкування виступає засобом обміну інформації безпосередньо між людьми” [2, с.259].

В соціальній психології можна знайти визначення комунікації, як окремого випадку спілкування, пов’язаного з обміном інформації. Як зазначав О.О.Леонтьєв, комунікативність – це процес чи процеси, які здійснюються всередині певної соціальної спільноти – групи, колективу, суспільства в цілому, процеси, по суті, не міжіндивідуальні, а соціальні. Вони виникають в силу потреб суспільства, суспільної необхідності. Узагальнене визначення поняття “комунікація” можна знайти в працях Н.Д.Волкової,

В.М.Соковінна, Е.П.Шубіна та ін.

Таким чином, комунікація – є формою зв'язку, процесом повідомлення інформації за допомогою технічних засобів, актом спілкування між двома або більше індивідами, процесом передачі інформаційного, емоційного чи інтелектуального змісту.

Діагностичний зріз проводився з метою виявлення рівнів комунікативного розвитку умінь. Для цього були використані завдання, які містили в собі комунікативну спрямованість. Це і рольова гра, де студентам потрібно було, за допомогою допоміжних слів, привітатися з різними людьми при різних обставинах (американським другом, вчителем, познайомити своїх батьків зі своїм вчителем англійської мови), студентам пропонувалося завдання відповісти на запитання, які потребували певних мовленнєвих вмінь, та дати додаткові тлумачення своїх відповідей, якщо ситуація вимагала цього. Наступне завдання було спрямоване на виявлення в студентів вміння зрозуміло висловлювати власні думки, дискутувати. Вони аналізували проблемні ситуації, розв'язання яких залежало від уміння виявити причину проблеми і уміння донести свою думку до інших. Інше завдання повністю вимагало активної участі студентів у складанні діалогів, вміння вести розмову, слідкувати за ходом думок своїх одногрупників і певним чином висловлювати свої думки, ідеї, шляхи розв'язання проблеми.

Студентів ми забезпечили довідковими матеріалами; списком основних слів, виразів та кліше, які допомагали їм під час дискусій.

Опрацювання студентами всіх цих завдань, їх відповіді в процесі активного діалогічного режиму роботи на занятті дозволили з'ясувати більш конкретно наявність вмінь вести бесіду на будь-яку тему.

Так, на заняттях були систематично використовувані питально-відповідальні вправи, головною метою яких є отримання інформації. Слід зазначити, що питання завжди несуть у собі комунікацію, вони спрямовані на співрозмовника, вимагають відповіді. Використання таких запитань спонукало студентів використовувати не тільки наданий дидактичний матеріал (текст, малюнок), але й активно застосовувати свої раніше набуті знання, життєвий досвід для висловлювання власних думок.

За допомогою питально-відповідних вправ, на кожному практичному занятті проводили мовленнєву розминку. Але, щоб

студенти не “звикли” до питань, і не ставилися до них формально, ми намагалися змінювати питання, ставити нові, з часом поступово вводили в коло запитань мотиви стосовно особистості студента, його справ, життя групи, міжнародних стосунків.

Питання пропонувалися всім студентам підгрупи (фронтально-послідовна форма роботи), парами (індивідуальне підключення), окремим студентам для відповіді з місця чи перед аудиторією. Залежно від обставин, мети та етапу заняття, серія запитань мала комунікативну спрямованість.

Практично ми переконалися, що:

- питально-відповідальні вправи належать до дуже мобільних, простих та разом з цим комунікативних форм роботи, які розвивають навички усного мовлення;
- реплікові вправи, під час виконання яких студенти самі створюють зміст висловлювання та вільно обирають форму його вираження, спираючись на вже раніше засвоєний мовленнєвий матеріал, значно активізують навчальний процес. Наприклад, твердження-запитання (репліка-відповідь виражає здивування, сумнів, бажання, отримати додаткові відомості), твердження-твердження (репліка-відповідь виражає підтвердження, згоду, обіцянку і т.д.) твердження-заперечення (репліка-відповідь виражає незгоду, протест і т.д.). І хоча реплікові вправи – один з ефективних прийомів роботи, але вони не можуть самі собою сформувати у студентів уміння вести бесіду, приймати участь у діалозі;
- умовні бесіди проводилися переважно на етапі закріплення і були спрямовані на заняття іншомовномовленневою невпевненості студентів, усунення у них бар'єрів спілкування. Ми намагалися встановити цілісний контакт зі студентами І (експериментальної) підгрупи, привернути їхню увагу, спонукати їх до участі в навчально-пізнавальній діяльності.

Різноманітність розмовних тем обраних ролей та мовленнєвих стилів, створення невимушеної ситуації допомагали проведенню умовної бесіди на найвищому рівні. Під час уроків ми намагалися удосконалювати у студентів уміння невимушено вести розмову. Задля цього активно використовували методику формування умінь діалогічного мовлення.

Часто практикувались завдання, які були спрямовані на формування таких комунікативних умінь студентів, які були недостатньо сформованими. А саме, вміння адекватно реагувати в

досить незвичних ситуаціях, вміння правильно підібрати відповідь. Потім ці завдання поступово ускладнювалися: від студентів вимагалась вже не тільки однозначна відповідь чи репліка, а пропонувалося обговорення поставленої проблеми у діалозі. Звичайно, на допомогу студентам надавалися ключові слова та словосполучення.

Дуже ефективним методом у формуванні умінь висловлювати власні думки виявився “Мозкова атака” – методи колективного вирішення проблеми. Перед студентами ставилася окрема ситуація, яка вимагала обговорення й виявлення можливих шляхів її вирішення. Кожна версія розглядалася окремо, обов’язково виокремлювалися переваги та недоліки. Кінцевий результат – обиралася найбільш вдала думка.

Використання на кожному уроці різних ігор (мовленнєвих, спрямованих на навчання діалогічного та монологічного мовлення; ігор з навчання спілкуванню; різних ділових ігор) було спрямовано на удосконалення мовленнєвої практики володіння іноземною мовою. Це буди ігрові вправи для мовленнєвої розминки, ігри на здогадку, рольові ігри, та ділові. Мета кожної з них складала мовленнєве тренування студентів.

Після завершення експериментального навчання, було проведено контрольний зріз у I та II підгрупах, щоб виявити зрушення у процесі формування комунікативних умінь студентів на заняттях англійської мови. Для цього ми використали завдання комунікативної спрямованості. Завдання: висловити свою власну думку, пов’язану з майбутньою професією, місцем проживання тощо.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад і голов. Ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. – 1440с.
2. Галузинський В.М. Індивідуальний підхід в вихованні учасників / В.М.Галузинський. – К.: Радянська школа, 1982. – 133с.
3. Голіцинський Ю. Граматика. Збірник вправ / Ю.Голіцинський. – К.: Фірма “Інкос”, 2002. – 480с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376с.
5. Гужва Т. Английский язык. Разговорные темы. Для абитуриентов, слушателей курсов, студентов филологических факультетов / Т.Гужва. 2-е изд., исп. – К.: Тандем, 1997. – 352с.